

על המשמעת

רס"ר דוד רוקני

המשטר והמשמעת הצבאיים מתוך רצון וה- כרה. יצירת מצב כזה מחייבת להקפיד על מספר כללים:

א המשמעת אינה אלא אמצעי להשגת המטרה. אולם נוכחנו כי ללא אמצעי זה — לא תושג המטרה.

ב אין מקום לקיים „משמעת מתוך פחד ואיומים” ביחידות מסוימות ואין מקום ל- „משמעת מבצעית” ביחידות אחרות. החינוך למשמעת והקפדה על שמירתה חייבים להיות אחידים בכל יחידות צה"ל.

ג חובה על המפקדים להבהיר לחייליהם, הבהר היטב, את מטרתה של המשמעת הצבאית. אין די בהרצאה על חשיבות המש- מעת, הניתנת פעם אחת במשך תקופת הטירונות. על המפקד להרגיל את החייל לבצע פעולות חוזרות ונשנות כדבר שבשגרה, בלי שיהיה צורך למפקד להזקק כל פעם מחדש לנושא.

אולם מילוי הוראות השגרה לא יתרום דבר, אם המפקד איננו יוזם בכל עת שיפורים ברמת הביצוע של הוראות השגרה. אם לא ניתנת, מדי פעם, „דחיפה” בנושא זה, מת- רגל החייל למלא את ההוראות רק כדי לצאת ידי חובה; משתלטת עליו אוירה של „שגרתיות” והוא ממלא את ההוראות כישר בעיניו; והתוצאה — רמת הביצוע והכוננות יורדת, עד שהיא מגיעה לשלב העלול להמיט אסון.

ד מפקד חייב לשקול היטב את הפקודות שהוא עומד לתת. חיילים אינם רובוטים, ולכן על הפקודות להיות מעשיות ותכלי- תיות; פקודות כאלה תורמות לתודעה של משמעת מתוך רצון, הכרה ויוזמה.

ה המפקד חייב להפעיל ביקורת עצמית מתמדת על פקודותיו ועל פעולותיו. כן עליו להיות ער לתגובות פקודיו ולהתחשב בהן.

ו אין המפקד רוכש את לב חייליו בוותרו על גינוני הטקס, אלא בביצוען היעיל והנכון של המשימות המוטלות עליו, לפי כללי המשטר הצבאי, ובדאגתו לחייליו.

ז המפקד חייב לתת דוגמה אישית לחייליו בהקפדה על ביצוע ההוראות הניתנות לו.

ח המפקד חייב להקפיד על הופעה נאה ועל התנהגות הולמת. הקפדה זו מעוררת יחס של כבוד והערכה. הולמת ומעודדת את החיילים לעידון ולטעם טוב. בהקשר זה יש להביא בחשבון גם את הציבור האזרחי. ציבור זה נוטה לכבד את המדים ואת נוש- איהם; על כן מצפה הוא שכל לובש מדים יהיה מכבד את מדי, שיוכיח בהופעתו וב- התנהגותו בכל מקום ציבורי סדר, יושר וכי- בוד חוק ונימוסים.

הקפדת המפקדים על כללים אלה תתרום להעמקת ההכרה של החיילים בחשיבות המשמעת הצבאית, ובכך גם להעלאת רמתם המצועת של אנשי הצבא ושל צה"ל כולו.

נקיון הנשק ועל הדיוק בקליעה, או על הביצוע המלא והטוב של משימה המוטלת עליהם; לידם ניתן לוותר על גינוני הטקס. בכך מפירים המפקדים הללו, הם עצמם, את הנהלים הצבאיים. הפרה זו חמורה, לא רק מעצם העובדה שהמפקד, כחייל, כפוף להוראות הצבא ולכללי המשמעת הצבאית, אלא בעיקר כיוון שאחד מתפקידיו של המפקד הוא לחנך את פקודיו למשמעת צבאית. בנקטו שיטה פסולה זו מקנה המפקד לחייל את תודעת ה„משמעת הסלקטיבית”; וכתר- צאה — יבצע החייל את כל הפקודות באופן סלקטיבי. מכאן שפוחתת חשיבותה של הפקודה ואמיתות ביצועה מוטלת בספק.

ראיתי מפקדי יחידות שאינם מכירים כלל באחריותם למשטר ולמשמעת במחנה, וב- חובתם להקנות לחיילים הרגלי משטר ומש- מעת. מפקדים אלה מטילים תפקיד נכבד זה, באופן בלעדי, על כתפיו של נגד המשמעת. אולם, תפקידו של זה הריהו לעזור למפקד לפקח על המשמעת ביחידה. חייל, הנושא בנטל המשמעת — נוסף לנטל האימונים המכביד עליו — ורואה את יחסו האדיש של מפקד היחידה למשמעת, עלול להגיע עד מהרה למסקנה מוטעית, כי ההקפדה על המשמעת אינה אלא „קפריזה פרטית” של נגד המשמעת. על כן גישה כזו של המפקד גורמת לדמורליזציה בקרב החיילים.

העובדה שיכולנו לציין מספר שיטות להקי- ניית המשמעת ולהקפדה על קיומה מצביעה על חוסר-אחידות בנושא זה. מכאן השפעה שלילית גם על מילוי תפקידים, חשובים ואחר-איים, המשפיעים באורח ישיר על המא- מץ המלחמתי.

עיקרון הרוטציה בצבא חיוני בעיקר לגבי קצינים; אולם בצה"ל הוא חל גם על חוגי- ריס, העוברים קורסים שונים ויחידות שר- נות; בהעדר שיטה אחידה נמצא שהחיילים נאלצים לעבור משיטת משמעת אחת לאח- רת; דבר זה גורם לא אחת לתסכול ופוגם בכושרו של החייל להשתלב במסגרת החד- שה אליה הוא נקלע. חייל אשר עבר מיחידה צבאית, שהושם בה דגש על „ביצועיות” בל- בד, ליחידה אחרת, שבה מקפידים על כל כללי המשטר והמשמעת לפי הפקודות, עלול לסבול ביחידתו החדשה מחמת חבלי-קליטה קשים; ומכאן לעתים, קצרה הדרך אף ללא. מקרים כאלה, אשר קרו, נובעים במי- שרין מחוסר האחידות במילוי הוראות המשמעת המחייבות בצבא.

*

אין חולק כי הקניית משמעת לחיילים היא בעיה קשה. המשמעת הצבאית נוקשה וה- משימות המוטלות על החיילים כבדות. על כן חייבת הקניית המשמעת להתבסס על החדרת ההכרה בערכה הרב בצבא. עלינו להגיע למצב, בו ינהגו חיילים לפי כללי

ניהול כל מוסד גדול בצורה יעילה ומסודרת מחייב להנהיג כללי משטר ומשמעת אחידים, ברורים ומחייבים. הצבא, שהוא המוסד הגדול ביותר במדינה, קבע נוהלי משטר ומשמעת; נהלים אלה מחייבים כל פרט ופרט בו, כדי שהמשימות המוטלות על הצבא תוצאנה לפועל במלוא היעילות. אנשי הצבא מופקדים על חיי אדם ועל בטחון המדינה; אחריות זו עושה את החובה לנהוג לפי נוהלי משטר ומשמעת לרבת חשיבות.

הקניית תודעת המשמעת לחיילים היא מאחריותם של המפקדים בכל הרמות. לצערנו קיימות גם שיטות פסולות להקניית המש- מעת. יש מפקדים הדוגלים בהקניית משמעת על-ידי הפחדה ואיומים. שיטה זו פסולה בראש וראשונה מחמת עצם ההנחה שב- יסודה, כי אפשרי הדבר שהחייל יהיה בלתי ממושמע — ואוראז יממש המפקד את איומו; בכך מערערת שיטה זו מיסודה את תוקפה. ואת חשיבותה של המשמעת. שיטה זו פסולה גם משום שהיא מלמדת את החייל כי עליו להקפיד על כללי המשמעת, אך ורק כדי שלא ייענש. התוצאה מהשלטת המש- מעת בשיטה זו תהיה, שהחיילים ינהגו לפי כללי המשמעת רק כל עוד קיים פיקוח צמוד על מעשיהם; ואילו המטרה היא, שהחיילים יקפידו על קיום המשמעת הצבאית בכל עת ובכל מקום, בהיותם בתוך מסגרות הצבא ומחוצה להן.

שיטה נוספת, פסולה אף היא, להחדרת תודעת המשמעת בחיילים היא ההקפדה על משמעת טכנית-מבצעית גרידא. מפקדים רבים אומרים לחייליהם כי העיקר שיקפידו על